

**This is an electronic reprint of the original article.
This reprint *may differ* from the original in pagination and typographic detail.**

Author(s): Husso, Marita

Title: Mustasukkaisuus ja masokismi intiimin väkivallan selittäjinä

Year: 1995

Version:

Please cite the original version:

Husso, M. (1995). Mustasukkaisuus ja masokismi intiimin väkivallan selittäjinä. Naistutkimus, 8 (3), 34-47.

All material supplied via JYX is protected by copyright and other intellectual property rights, and duplication or sale of all or part of any of the repository collections is not permitted, except that material may be duplicated by you for your research use or educational purposes in electronic or print form. You must obtain permission for any other use. Electronic or print copies may not be offered, whether for sale or otherwise to anyone who is not an authorised user.

MUSTASUKKAISUUS JA MASOKISMI INTIIMIN VÄKIVALLAN SELITTÄJINÄ

"It has been difficult to know the lies of our complicity from the lies we believed".

Adrienne Rich 1975

Selailen aamulla sanomalehteä. Katseeni viivähtää hetken varsin tavanomaisessa ja huomaamattomassa, vähän palstatilaa vievässä ja monta kertaa viikossa toistuvassa uutisessa. Mies surmasi naisen - puukotti, ampui, kuristi, heitti parvekkeelta tai pisti veitsellä useita kertoja - jossakin suomalaisessa kaupungissa tai kirkonkylässä. Jos mitään muuta ylipäänsä kirjoitetaan, seuraava, ja yleensä viimeinen, lause kuuluu: syyksi epäillään mustasukkaisuutta. Sijoitan tapahtuman refleksinomaisesti eroottis-romanttiseen tarinaan: kyseessä ovat oletettavasti intiimi suhde, kärjisty-

nyt av(i)okriisi, parisuhderistiriidat ja melko todennäköisesti myös epäilyksenalainen seksuaalinen lojaliteetti - 'pahimmillaan' konkreettinen 'uskottomuus'.

Parisuhteen väkivaltaa kuvaavissa kertomuksissa, tutkimuksissa ja jopa oikeudenkäyntipöytäkirjoissa törmää jatkuvasti paitsi mustasukkaisuus-, myös masokismiretoriikkaan. Aikani kuvittelin niiden olevan lähinnä ulkopuolisten tapoja määritellä tapahtunutta. Väkivallan kohteena olleita naisia haastatellessani ja heidän päiväkirjojaan ja omaelämäkertojaan¹ lukiessani olen kuitenkin tullut toisiin ajatuksiin. Aineistoni naiset puhuvat mustasukkaisuudesta ja masokismista myös silloin, kun he kertovat omakohtaisesta intiimistä väkivallasta² ja etsivät mieltä käsittämättömiltä tuntuviin tapahtumiin.

Naisten kertomasta inspiroituneena tarkastelen mustasukkaisuutta ja masokismia sekä intiimeihin suhteisiin ja eroottis-romanttiseen narra-

¹ Aineistoni koostuu kahdeksasta haastattelusta, kahdesta päiväkirjasta ja kolmesta omaelämäkerrallisesta tarinasta. Nuorin naisista on 25- ja vanhin 56-vuotias. Muiden iät sijoittuvat melko tasaisesti näiden välille.

² Tarkoitan intiimillä väkivallalla intiimeissä (pari)suhteissa tapahtuvaa väkivaltaa, joka kietoutuu seksuaalisuuteen, sukupuoleen ja eroottis-romanttiseen narratiiviin. Intiimiväkivalta on yleensä naisiin kohdistuvaa väkivaltaa. Sekä pahoinpitelijät, raiskaajat että murhaajat ovat useimmiten uhrin nykyisiä tai entisiä partnereita. Myös tässä artikkelissa käsitelen miesten väkivaltaa parisuhteissa naisten kannalta.

tiiviin liittyvinä puhetapoina että sisäistettyinä mielikuvina. Pohdin sitä, miten seksuaalisuus ja intiimiys - tai pelkkä oletettu intiimiys - vaikuttavat siihen, miten koemme ja tulkitsemme väkivaltaa, ja mitä ja miten siitä puhumme.

Ajattelen, että mustasukkaisuus ja masokismi ovat myyttejä. Lähestyn niitä merkityksenannon ja nimeämisen tapoina ja muotoina. Tukeudun Barthesin ajatukseen, jonka mukaan myytit eivät synny asioiden 'luonnosta', vaan ovat historiallisesti valikoituneita. Myytit muuntavat sosiaalista todellisuutta kieleksi siten, että tämä muuntuminen palvelee tiettyjä sosiaalisia tarkoituksia. Ihmisten suhde myyttiin ei siis perustu totuuteen vaan käyttöön: asioita depolitisoidaan tarpeiden mukaan (Barthes 1957, 326; 1994, 173). Tavat puhua ja vaieta kertovat myös vallasta määritellä. Esimerkiksi hyökkäävää verbaliikkaa voidaan nimittää argumentoinniksi, raiskausta rakasteluksi ja pahoinpitelyä riitelyksi (ks. Jones 1994, 106). Kielen kautta osallistumme merkitysten luomiseen, ja kieli vaikuttaa siten myös tunteisiimme ja asenteisiimme³.

Mustasukkaisuus- ja masokismimyytit saavat intiimeissä suhteissa tapahtuvan väkivallan näyttämään olemukseltaan yksinkertaiselta, luonnolliselta ja itsestäänselvältä. Tämä vaikuttaa sekä väkivallan osapuoliin, instituutioita edustaviin sosiaalityöntekijöihin, perheterapeutteihin, poliiseihin ja hoitohenkilökuntaan että intiimiä väkivaltaa elämässään muutoin kohtaaviin. Mustasukkaisuus- ja masokismimyyttien vaikutus näkyy selkeästi siinä, miten suhtaudumme

kohtaamaamme intiimiin väkivaltaan. Meillä on taipumus pitää sitä 'aviollisena ongelmana' tai 'rakastavaisten riitelynä' pikemmin kuin rikoksena tai edes väkivaltana. Intiimeissä suhteissa tapahtuvat väkivaltaisuuudet pidetään poissa silmistä ja poissa mielistä: ne lokeroidaan yksityisyyteen ja verhotaan seksuaalisuuteen ja intimizeettiin kuuluviksi, tai sivuutetaan psykologisella tai biologisella determinisimillä. Hienotunteisuuden vedoten kieltäydymme näkemästä ja kuulemasta parisuhteen väkivaltaa. Puolustelemme väkivallan sivuuttamista yksityisyyden kunnioittamisella, vaikka todellisuudessa hienotunteisuuden ja välinpitämättömyyden raja saattaa olla hyvin häilyvä - pelkkä määrittelykysymys.

"Yhtenä kesänä oltiin lomalla sukulaisissa ja lähtiessä tuli jotakin sanaharkkaa. Toinen silmä oli ummessa ja mustana ja poski turvoksissa kun päästiin sinne miehen sukulaisiin, eikä kukaan muka huomannu mitään. Lapsetkaan ei sanoneet mitään koko aikana. Piti ihan välillä käydä peilistä tarkistamassa ettei oo itte seonnu kun kukaan ei ollu huomaavinaan. En sitte osannut ittekään ottaa sitä puheeks vaikka olin ajatellu että nyt en oo enää hiljaa kun on selkeet todisteet näkyvillä..."

Yksityiselämäksi ja yksityisasioksi miellettyihin intiimeihin suhteisiin liittyvän väkivallan huomiomatta jättäminen on vakiintunut tapa. Ilmeisesti vieläkään ei olla yksimielisiä siitä, että kaikilla pitäisi olla oikeus väkivallattomaan elämään. Jopa naisilla. Jopa omassa kodissa.

³ Puhetavat vaikuttavat paitsi mielentiloihin, myös asenteisiin - subjektin tapaan olla maailmassa. Asenne tarkoittaa tässä yhteydessä asentoa, joka otetaan maailmassa, kun ihmisruumis suuntautuu kohti maailmaa puhuessaan, liikkeuessaan ja koskettaessaan (Heinämaa 1995; ks. myös Merleau-Ponty 1962, 100).

Yleensä väkivaltaiset episodit - erityisesti intiimeissä suhteissa - pakenevat kontrollia ja rationaalisia selityksiä. Väki-valta liittyy tiedostamattomaan ja toiseuteen, sumeisiin ja hämäriin hetkiin, joissa ruumiin rajat rikkoutuvat ja selkeät subjekti-objekti -asetelmat sekoittuvat. Vaikka yritämme järkiperusteisilla syy-seuraus -suhteilla ottaa haltuun väkivallan prosessia, siihen liittyy aina elämyksellisiä, kokemuksellisia ja tiedostamattomia puolia: sellaista häpeää, syällisyyttä, tuskaa ja nautintoa, mitä ei voi purkaa tai käsitteellistää ruumiillisuutta, tuntemuksia ja kokemuksia huomioimatta⁴.

Elävä ja kokeva ruumis on se kohta, jossa yksilölliset kokemukset leikkaavat kulttuurisen, taloudellisen ja yhteiskunnallisen järjestyksen. Kun pahoinpidellyt naiset kertovat väki-valtaan liittyvistä kokemuksistaan ja tuntemuksistaan, he kertovat samalla niistä taloudellisista ja kulttuurisista rakenteista, joissa he elävät. Ulkopuolisten kommentit ja koettu kohtelu välittävät tietoa sekä kulttuurisista käytännöistä että asenteellisesta ilmapiiiristä.

Ruumiillisuus-näkökulman kautta myös väki-valta on monella tavalla ja monessa mielessä läsnä. Yhtäältä se on läsnä konkreettisen ruumiillisen väki-valtana, jota voisi tulkita myös perinteisessä mielessä sosiaalisena ongelmana, toisaalta myös abstraktina ruumiillistuneena väki-valtana: väki-valtainen järkenä ja järkevänä väki-valtana.

Väki-valtaisella järjellä tarkoitan poissulkemisen ja hallitsemisen logiikkaa: sitä tapaa, jolla esimerkiksi intiimi väki-valta sivuutetaan yksinkertaisilla vastakkainasetteluilla⁵ (esimerkiksi

tyyliin mustasukkaiset miehet - masokistiset naiset) purkamatta tai ongelmallistamatta sitä sen enempää. Mustasukkaisuus ja masokismi ovat väki-valtaiseen järkeen liittyviä, yksinkertaisia myyttejä, jotka peittävät ja kumoavat inhimillisen elämän monimutkaisuuden. Myyttien tehtävänä ei ole selittää vaan todeta. Ne ”luovat iloisen selvyuden”: tekevät asioista olemukseltaan yksinkertaisia ja maailmasta ristiriidattoman siten, että asiat näyttävät merkitsevän sellaisinaan.

Järkevällä väki-valtalla viitataan siihen, että väki-valtan käyttö ei ole poikkeus, vaan normaali yhteiskunnallinen ilmiö. Väki-valta on tavallista ja sitä pidetään normaalina silloin, kun se on määritelty vallan intressistä käsin järkevaksi tai funktionaaliseksi.

Intiimin väki-valtan teorisointi ja selittäminen ovat usein keskittyneet joko naiseuden ja masokismin tai mieheyden ja mustasukkaisuuden kytköskien toteamiseen tai kiistämiseen. Femininisyiden ja masokismin tai mustasukkaisuuden ja miehisen väki-valtan toisiinsa kietoutumisen selittäminen kulttuurilla ja sosiaalisella oppimisella on yksi lähestymistapa. Biologiaan nojaavien selitysmallien vaihtoehtoja ja uskottavuutta on kuitenkin hedelmällistä pohtia myös kulttuuristen ja psykologisten prosessien vuorovaikutuksessa. Esimerkiksi masokismin ja mustasukkaisuuden yhteydessä ei ole kyse pelkästään tietoisista asenteista, teoista ja valinnoista. Niillä on tekemistä myös tiedostamattomien, sisäistettyjen mielikuvien kanssa. Subjektin pyrkimyksissä, kokemuksissa, tuntemuksissa ja toiminnassa vaikuttaa aina myös tiedostamaton aines. Identiteetti koostuu myös tiedostamattomista, sisäistetyistä mielikuvista, jotka pakenevat rationaalista kontrollia. Ensisijai-

⁴Ruumiillinen subjekti on sekä merkitysten lähde että merkitysten kerrostuma. Ruumiin suhteet eivät ole pelkästään ulkoisia kausaalisuhteita, vaan myös sisäisiä merkitys ja ilmaisu-suhteita. Siksi syyn, seurauksen ja funktion käsitteet ovat riittämättömiä inhimillisen toiminnan ja kokemusten kuvaamisessa (Ks. Heinämaa 1995, Merleau-Ponty 1993, 293-294).

⁵ Sekä tutkimuksissa että keskusteluissa väki-valtaa on tapana selittää joko tietoisien yksilöiden tietoisina tekoina, tai sairauksien kaltaisina häiriötiloina.

sen tärkeää on siten se, millaista sosiaalista, kulttuurista ja subjektiivista todellisuutta tuotetaan (Ks. Foucault 1980).

Identiteettien moninaisuus ja ristiriitaisuus ilmenevät myös intiimin väkivallan kohteina olleiden naisten kertomuksissa. Häpeän ja salailun lisäksi niissä tiivistyy ahdistus, syyllisyys ja oman käytöksen käsittämättömyys ja selittämättömyys sekä muille että omalle itselle: naiset eivät ikään kuin 'tunne' enää sitä itseä, joka oli väkivaltaisessa suhteessa, vaimona tai tyttöystävänä, tietynlainen. Jälkikäteen käsittämättömiltä tuntuvia tapahtumia pohdittaessa mustasukkaisuus ja masokismi ovat toistuvia puhetapoja. Väkivaltaisista miehistä kerrotaan, että he ovat erityisen mustasukkaisia, ja omaa käytöstä ihmeteltäessä puhutaan usein mahdollisesta piilevästä masokismista.

EROOTTIS-ROMANTTINEN NARRATIIVI

Romanttisen rakkauden ja seksuaalisuuden kytkeminen vallitsevaan heteroseksuaaliseen parisuhdemalliin tarkoittaa muun muassa sitä, että sukupuolesta tulee viitekehys toimintojemme tulkitsemiselle. Myös väkivaltaisten tilanteiden kokemiseen ja tulkintaan vaikuttaa olennaisesti se, onko kyseessä intiimi suhde. Ulkopuolisten tulkinnat taas virittyvät ja värittyvät jo siitä, että he olettavat osapuolten välille intiimin -eroottis-romanttisen suhteen.

Parisuhde on kulttuurissamme edelleen paitsi yhteiskunnan peruspilari, myös henkilökohtaisen

täytymyksen, läheisyyden ja seksuaalisuuden oikeutettu ja tunnelatautunut kehto. Parisuhteeseen liittyviä tuntemuksia, rakkautta ja intimitteettiä ei ole yleensä yhteiskuntatieteissä koettu tärkeiksi tutkimuskohteiksi.⁶ Sen sijaan tutkimukset ovat keskittyneet heteroseksuaalisen suhteen laskettavissa oleviin, instrumentaalisiin puoliin, kuten palkkoihin ja työaikoihin. Osasyynä on saattanut olla se, että romanttisen rakkauden kaltaiset tunteet koetaan ainutkertaisina ja henkilökohtaisina. Ajatuskin siitä, että yhteiskunnallisilla tai kulttuurisilla tekijöillä olisi vaikutusta rakkauden muotoon tai ilmenemistapaan, kuulostaa helposti tunteiden omakohtaisuuden väheksymiseltä ja vapauden loukkaamiselta.

Romanttinen rakkaus on kuitenkin myös kulttuurisesti määrittynyttä. Sisäistämme kulttuurillemme ominaisen eroottis-romanttisen narratiivin hyvin varhaisessa vaiheessa. Sen kautta ja kanssa merkityksellistämme läheisiä suhteita ja sijoitamme rakastumisia ja ihastumisia juonellisiin tarinoin, osittain jo valmiisiin käsikirjoituksiin⁷. Narratoiminen on myös tapa suunnitella tulevaisuutta: hakea valmiita, ennakoitavissa olevia asentoja ja etsiä niiden kautta turvallisuutta ja elämänhallinnan tunnetta.

Eroottis-romanttinen narratiivi jäsentää elämää ja myös sukupuolten välisiä valtasuhteita. Giddensin (1992, 2) mukaan romanttisen rakkauden eetos on vaikuttanut naisten asemaan ainakin kahdella tavalla. Yhtäältä se on auttanut pitämään naiset paikoillaan tekemällä vaimou-

⁶ *Vaikka rakkautta ja intimitteettiä ei ole yhteiskuntatieteissä juurikaan tutkittu, niiden tutkimuksellisen tärkeyden ovat viimeaikoina tunnustaneet monet teoreetikot. Esimerkiksi Giddens (1992), Luhmann (1986), ja Alberoni (1993). Elias (1978) puolestaan kommentoi jo 1970-luvulla, että sivilisaatioprosessissa tunteiden sosiaalinen sääteily ja hallinta keskittyvät yhä enemmän perheisiin.*

⁷ *Emme vain passiivisesti sisäistä 'käsikirjoituksia', vaan sijoitamme itseemme niihin aktiivisesti (ks. Jackson 1993, 212).*

desta haluttavan (vrt. Firestone 1972 ja de Beauvoir 1949). Toisaalta romanttinen rakkaus voidaan nähdä myös feminisoituna rakkautena tai kaipuuna, aktiivisena kapinana miehisiä arvoja ja toimintamalleja vastaan moderneissa yhteiskunnissa⁸. Myös mustasukkaisuutta ja masokismia voidaan pohtia tästä jaottelusta käsin. Mustasukkaisuus- ja masokismimyytit peittävät ja neutralisoivat valtasuhteita ja auttavat siten naisten aloilaan pitämisessä. Uhrautuvan käytöksen leimaaminen masokistiseksi taas liittyy naiselliseksi miellettyjen toimintamallien väheksymiseen. Masokismista syyttäminen ja läheisriippuvuuden patologisoiminen ovat tapoja mitätöidä romanttisen rakkauden edellyttämän läheisyyden - sielujen ja ruumiiden kohtaamisen - merkitystä. Vaikka romanttinen ideologia naamioi valtasuhteita ja peittää alistusta, rakkauden tunteet koetaan voimakkaana ja todellisina, ja niillä on hyvin konkreettisia vaikutuksia yksilöiden elämään. Se, että tunteet ja niitä ympäröivät konventiot ovat kulttuurisesti määrytyneitä, ei anna aihetta eikä oikeutta vähätellä rakkauden kaltaisten henkilökohtaisten kokemusten vakavuutta ja merkittävyyttä (ks. Duncombe & Marsden 1993; Jackson 1993, 202).

MUSTASUKKAISET MIEHET

On hyvin tavallista, että mustasukkaisuus nimeetään syyksi sekä parisuhdeväkivaltaan että naisten murhiin. Vaikka mustasukkaisuus usein kirjataan motiiviksi jopa oikeudenkäyntipöytäkirjoissa, se on selitysmallina arveluttava. Se liittyy ainakin puhumisen ja nimeämisen tapoihin ja tiedostamattomiin, sisäistettyihin mielikuviiin.

Mustasukkaisuudeksi tulkittu ja nimitetty käytös vaihtelee eri kulttuureissa. Myös uskomukset

ja näkemykset siitä, mikä muodostaa arvokkaan suhteen, mikä uhkaa arvokkaaksi koettua suhdetta ja mitä tulee tehdä uhattua suhdetta suojellakseen vaihtelevat sekä eri kulttuurien välillä että saman kulttuurin sisällä. Koska mustasukkaisuuden ilmenemismuodot ja tulkinnat vaihtelevat paljon, niitä voidaan säädellä myös instituutioiden avulla. Toisin sanoen mustasukkaisuuden saamia merkityksiä ja ilmenemismuotoja voidaan joko tukea tai julistaa pannaan. Esimerkiksi Giddens (1992, 121) on huomauttanut, että aiemmin kun nainen oli vielä oikeudellisesti miehen alainen, intiimi väkivalta ei ollut näkyvillä. Väkivallan esiinnousu liittyy siten myös yksityisyyden muuttumiseen - sen läpinäkyvämmäksi tulemiseen (ks. myös Benedict 1976, Kontula ja Koskela 1991).

Niin kauan kuin seksuaalinen uskottomuus saa yhteiskunnassa korostuneen merkityksen, mustasukkaisuuden puuttuminen tässä yhteydessä vaarantaa koko monogamiaan perustuvan systeemin. Omistus- ja auktoriteettisuhteiden keskeisyys edellyttää tietynlaisia asenteita ja arvoja. Mustasukkaisuuden käyttö väkivallan puolusteluna on konkreettinen esimerkki omistamis- ja omaisuudenpuolustamislogiikan ja -etiikan ulottamisesta intiimeihin suhteisiin (ks. Goldman 1992). Samalla kun kirkko ja valtio ovat hyväksyneet seksuaalisen monopolin aviollisen siteen turvaajaksi, ne ovat oikeuttaneet puoliso-omaisuuden suojaamisen ja puolustamisen mustasukkaisuuteen vetoamalla.

"Jotenki se mun mies muuttu sillon kun me mentiin naimisiin ja muutettiin yhteen. Jotenki se rupes omistamaan mut. Että sinä oot minun nainen. Aina se epäili että petän sitä vaikka en käynytään juuri missään. Jos mä lähdin vaikka kauppaan, niin aina piti selvittää minuuttia-

⁸Feminiininen tietoisuus, kompetenssi ja suhtautuminen eivät tietenkään ole pelkästään eroottis-romanttisen narratiivin tuotosta, vaan myös sukupuoleen liittyvien materiaalistien realiteettien aikaansaannosta (ks. esim. Jackson 1993, 216).

kataulut ja kuunnella että miks sä viivyyt siellä näin kauan ja silleen. Että olitko huoraamassa.” Mustasukkaisuudeksi kutsuttu naisen elinpiirin kontrollointi tuntuu lähes aina palautuvan naisen seksuaalisuuteen. Huorittelu on miesten ylivoimaisesti suosimin ja jokapäiväisin haukkumasana myös niissä väkivaltaisissa parisuhteissa, joissa naimisiin on menty varhain eikä naisella ole koskaan ollut muita sukupuolisuhteita.

”Aina se oli se huora. Koko avioliiton ajan sitä huoritteltua kesti, vaikei mulla ees ollu ikinä ollutkaan ketään muuta kun se mun mies. Vielä silloinki ku minä muutin pois, ja mulla oli yks naisystävä mukana siinä muutossa, lähes ainut ystävä joka mulla enää oli, niin se keksi että mä oon lesbo, että se muuttu näin, mutta se seksuaalisuus oli siinä koko ajan. Eron jälkeenki kun se kävi lasten luona niin joka kerta se oli se huora, että olin huora kun olin jättäny kodin.”

Sukupuoliyhteyttä vaimon ja jonkun muun kuin aviomiehen välillä on historiallisesti pidetty monissa kulttuureissa paitsi rikollisena myös omaisuuden häpäisynä. Tällöin uhrina on aviomies, joka hänelle aiheutuneen häpäisyn tai vahingon vuoksi voi kostaa. Monissa tapauksissa mustasukkaisuuden nimissä tapahtuvan koston taustamotiivina on ollut miehen kunnian lisäksi myös perheen tai suvun kunnia. Naisen siveys on ollut keskeinen tekijä perheen kunniaa arvioitaessa. Monissa kulttuureissa miehet ovat saattaneet pelastaa oman kunniansa tappamalla epäsiveän vaimon, sisaren tai tyttären (ks. Hillier 1995).

KUMPPANIN HALLINTAA, INTOHIMON HILLINTÄÄ

Silloin kun mustasukkaisuuteen vedotaan väkivallan puolusteluna, se liittyy yleensä paitsi kasvojen menettämiseen myös kumppanien välisiin valtasuhteisiin ja rajankäynteihin: naisten elinpiirin rajoittamiseen ja kontrolloimiseen. Naisten elinpiiriä ja käyttäytymistä koskevat rajoitukset ovat lapsesta asti tiukemmat kuin miehillä. Rajankäynti sen suhteen, mitä naiset voivat ja mitä eivät voi tehdä, vaihtelee elämän varrella, mutta pysyy

jatkuvasti keskeisenä elämänkulkua muokkaavana ja rajoittavana tekijänä. Siksi on ymmärrettävää, että monet naiset antavat vielä aikuisenakin toisten ihmisten sanella elinpiirinsä rajoja. Esimerkiksi miehen oikeus kontrolloida naisen elämää tuntuu monista täysin luontevalta; mustasukkaisuuden tavoin jopa positiiviselta välittämisen merkiltä.

”Oli se hirveen raskasta aina todistella olematonta olemattomaks. Joskus yökaudet itkin ja valvottiin, kun hän ois pakottanu minut tunnustamaan sellaista mitä ei ollu edes tapahtunu.

Kaikki käytiin läpi, koko nuoruus. Jokainen askel ja jokainen kädestä pitäminen ja jokainen suuteleminen ja kaikki ja aina se yritti sitä että eikö se oo varmaan menny pitemmälle...

Olihan ne hirveitä ne yöt mutta... mä olin silloin rakastunu mieheeni ja minua hiveli hirveesti hänen omistushalunsa ja mustasukkaisuutensa... ja se jatkuva epäily, että rakastanko minä häntä ihan varmasti, nyt ja aina...”

Jos kumppaneiden välisten rajankäyntien epätasa-arvoisuus ja alistussuhteiden olemassaolo kielletään ja sivuutetaan, jännitteiden eli ratkaisemattomien ongelmien lähtökohdat, syyt ja seuraukset hämärtyvät. Ne erotisoituvat, eli alkavat vaikuttaa luonnollisilta, itsestäänselvästi seksuaalisuhteisiin kuuluvilta.

”Mä en osannu edes huolestua siitä mun miehen mustasukkaisuudesta kun mä jotenki kuvittelin että se vaan kuuluu asiaan ja että se vaan välittää niin paljon...”

Kun sitte jälkeenpäin kerroin yhdelle tuttavalle mieheni mustasukkaisuuskohtauksista ja siitä, että en ollu niiden takia tavannut aikoihin tätä ihmistä enkä muitakaan tuttuja, niin tämä tuttavani sanoi että olen ollu liian kiltti, mutta lisäsi siihen heti että mieheni kyllä rakastaa minua äärettömästi.”

Monissa tapauksissa mustasukkaisuutta pidetään rakkauden, intohimon ja kiintymyksen osoituksena (ks. Jackson 1993, 175). Mustasukkaisuusmotiivin liukuva merkitys näkyy ehkä kärjistyneimmillään 'intohimomurhista' (ks. Liukkonen

1992) puhuttaessa. Seksuaalisuuden ja sukupuolisuuden liittäminen naisiin kohdistuvaan väkivaltaan on tapa peittää, luonnollistaa ja epäpolitioida tapahtunut⁹.

"Kun Alan Matheney murtautui Lisa Biancon kotiin, hakkasi ja raiskasi hänet, hän kertoi tehneensä sen koska rakasti Lisaa ja oli mustasukkainen. Kun Alan hakkasi Lisan kuoliaaksi kaksi vuotta myöhemmin, hän teki sen koska rakasti Lisaa edelleen..." (Jones 1994, 119)

Se, että intiimeissä suhteissa tapahtuvia raiskauksia, pahoinpitelyjä ja murhia kuvaillaan "romanttisen rakkauden kielellä", on enemmän kuin pelkkä semanttinen ongelma. Sillä on vaikutuksensa yksityisten ihmisten elämiin - ja kuolemiin. Mustasukkaisuuden ja intohimon yhteenkietoutuminen ei liity pelkästään valtasuhteiden peittämiseen ja luonnolliseksi tekemiseen, vaan myös intohimon kesyttämiseen. Kun intohimosta puhutaan mustasukkaisuuden kautta, se maallistuu, yksityistyy ja uudelleen organisoituu omistussuhteisiin viittaavaksi, ja samalla myös romanttisen rakkauden kontekstiin sopivaksi¹⁰.

MASOKISTISET NAISET

Siinä missä raiskausten syytä, selityksiä ja lopettamisratkaisuja etsitään luontevasti raiskattujen naisten ulkonäöstä ja käytöksestä, myös kysymys parisuhdeväkivallasta asetetaan saman logiikan mukaisesti: kysytään miksi naisia lyödään ja miksi he jäävät väkivaltaisiin suhteisiin.

Masokismista ja erityisesti uhrin masokistisesta käyttäytymisestä puhutaan väkivaltakeskusteluissa lähinnä silloin, kun väkivallan kohteena on

nainen. Käytöksen masokistiseksi nimeäminen on tapa syyttää osallisuudesta väkivaltaan. Kuten mustasukkaisuudella, myös masokismilla on liukuvia merkityksiä. Sillä tarkoitetaan tilanteesta riippuen sekä aktiivista provosointia että passiivista mukautuvaisuutta. Naisellinen käyttäytyminen on samantyyppinen rajankäyntikysymys kuin naisellinen pukeutuminen. On osattava toimia ja olla sopivasti: ei liikaa eikä liian vähän, ettei provosoi tai ärsytä.

Ajattelemme usein uskovamme, että naisten pahoinpitely on väärin. Yksittäisissä tapauksissa pyrimme kuitenkin ottamaan huomioon seikkoja, joiden perusteella uhria voidaan syyttää. Freudilaisesta psykologiasta juontuvat, etukäteen laaditut fraasit pulpahtelevat tajuntaamme kuin huomaamatta. Samalla pahoinpitelijä alkaa vaikuttaa 'stressaantuneelta' ja uhri taas itsetuhoiselta, veltoilta, kylmältä, provosoivalta, hysteeriseltä ja masokistiselta. Ennen kaikkea vapaalta lähtemään. Vaikka pahoinpitely periaatteessa tuomittaisiin, tietyissä tilanteissa ja olosuhteissa se vaan sattuu sattumaan. Nämä tietyt olosuhteet ovat niin joustavia ja liukuvia, että lähes jokaista uhria voidaan syyttää osallisuudesta. Myös pahoinpidellyt naiset ovat sisäistäneet uhrin syyllistämisen niin hyvin, että ottavat kantaa myös mahdolliseen piilevään masokistisuuteensa.

"Mulla meni sen eron jälkeen hirveen kauan ennenkuin mä uskalsin puhua siitä lyömisestä kenellekää. Jotenki se oli niin iskostunu mun päähän että se on mun vika. Että mä jotenkin ärsytän ja provosoin. Että mä en osaa käyttäytyä ja pilaan vaan toisen elämän. . sitte ku mä yritin kertoo niin mä rupesin aina itkemään ja häpesin

⁹ Vrt. Jane Caputi (1993, 5): "Those were obviously sex murders. Those weren't political."

¹⁰ Giddens (1992) on sitä mieltä, että intohimoinen rakkaus on usein konfliktissa arkirutiinien kanssa. Sitä ei ole yhteiskunnallisesti funktionaalista tukea, koska se on sosiaalisen järjestyksen ja velvollisuuksien kannalta vaarallista. Intohimoa ei ole myöskään pidetty välttämättömänä eikä varsinkaan riittävänä perusteena avioliitolle.

sitte sitä, että oli helpompi olla puhumatta. Musta tuntuu että ne vähät joille mä yritin puhua ei oikein tajunnu sitä tai ei halunnu kuulla, tai ne luuli että mä liioittelen tai kuvitelen... joku sanoikin ihan suoraan että siitä olis pitäny puhua silloin kun se tapahtu, että ei sitä kannata enää jälkeinpäin levitellä... Sehän oli kauheen mukava ja sympaattinen se mun entinen mies kaikkien muiden ihmisten kanssa. Eihän siitä kukaan ois uskonu...

Välillä mä mietin ittekin, että oliko mulla päässä vikaa, että oliko sitä oikeesti ees tapahtunu. Ja välillä mietin sitäkin, että onko mulla joku masokistinen taipumus tälläsiin väkivaltaisiin juttuihin, että mä en ehkä ittekään sitä tajuua....”

Myös väkivallasta vaikeneminen voidaan tulkita masokistiseksi osallisuudeksi. Ulkopuolisten on vaikea ymmärtää, tai haluta ymmärtää, miksi uhrin eivät tilanteessa välittömästi toimi. Samalla tavalla kuin pahoinpidellyt naiset tutkimusten (esim. Pagelow 1984, Lundgren 1991 ja 1992, Bart & Moran 1993, Kirkwood 1993) mukaan epäilevät järkeään ja todellisuudentajuun, he myös itse syyttävät itseään tapahtuneesta. Tilannetta ei yhtään helpota se, että he samalla, ilmeisen aiheellisesti, pelkäävät valehtelijoiksi tai hysteerisiksi leimautumista.

”Sitten kun mä vihdoinkin rohkaisin itteni, että menen kertomaan, ajattelkoot mitä vaan, niin ne poliisit vähätteli että mitä nyt ja onko se ollu humalassa. Sanoin että on se ja että sillä on ladattu ase. Joku kysy että oliko sillä aseenkantolupa ja kun oli, niin ne sano että joo no kyllä se siitä, että menet kotiin nyt rauhallisesti ja käyttäydyt ystävällisesti, niin kyllä se siitä rauhoittuu...”

Kaikki parisuhteessa tapahtuva kuuluu kulttuurissamme yksityiselämän alueelle, eikä ulkopuolisten ole ’sopivaa’ puuttua yksityisasioihin. Seksuaalisuhteisiin panostaminen ja niissä onnistuminen liitetään henkilökohtaiseen pärjäämiseen. Epäonnistuminen on siten ’luonnollisesti’ itsestä

kiinni; omaa velttoutta, kykenemättömyyttä tai tarpeeksi yrittämisen puutetta.

”Yritin mä kerran töissä mainita siitä yhdelle työkaverille, kun se katteli niin pitkään. En kuitenkaan saanu edes lausetta loppuun kun se jo painokkaasti ilmoitti, että hän ei kyllä antais ikinä kenenkään lyödä...”

Väkivaltaisissa suhteissa nainen tuntuu olevan se, joka on antanut asioiden tapahtua, antanut otteensa löystyä. Hän ei ole tarpeeksi ajoissa tai tehokkaasti hoitanut parisuhdetta kuntoon, tai edes ryhdikkäästi jättänyt miestään ja kotiaan.

Väkivaltaisissa suhteissa pahoinpidellyn naisen on yleensä lähdettävä kotoa, että suhde loppuisi. Kun nainen ja lapset lähtevät, mies jää kotiin asumaan. Kodista tulee yllättäen miehen tila. Väkivallalla mies valloittaa kodin itselleen, ja jää hallitsemaan tilaa kun pahoinpidelty poistuu.

”Kyllä mä järkytyin siitä ensimmäisestä kerrasta niin että en ees pystyny jälkeinpäin muistamaan näkikö lapset lyönnit ja huudot, tai missä ne oli. Jotenki tuntui, että elämä pysähtyi. Olin aina ajatellut, että jos minua lyödään, niin heti lähdän. Siinä minä kuitenkin olin, vieraassa kaupungissa, ilman rahaa ja työtä. Ajattelin, että toista kertaa tätä ei tapahdu. Jos, niin sitten lähdän. Niin sitä sitten ajatteli joka kerta. Sitten kun vihdoinkin muutin lasten kanssa pois kotoa, kun saatiin se vuokra-asunto, niin mies jäi yksin siihen isoon taloon. Ja aina jos se asia tuli jonkun kanssa puheeksi niin piti jotenkin kauheesti puolustella, että miks en ollu aiemmin lähteny, että miten hirveetä se oli lapsille ja kaikkee. Silloin tuntui että ei kertakaikkiaan jaksu, että mikään ei oo hyvä...”

Monet masokistisiksi syytetyt pahoinpidellyt naiset ovat toimineet kuten ympäristö kannustaa heitä toimimaan. He ovat eläneet heteroseksuaalisessa parisuhteessa, olleet lojaaleita miehelleen ja pysyneet miehensä rinnalla kuten naisten oletetaan tekevän¹¹. Jotkut heistä ovat myös uskoneet, että he voivat lunastaa miehen rakkauden epäitsekkäällä rakkaudella ja ehdottomalla hyväksymi-

sellä, mikä on tuttu teema saduista ja kristillisestä kärsimys- ja marttyyridraamasta (ks. Näre 1994, 166)¹².

”Minulla oli klassinen kuvitelma, että jos oikein rakastan, toinen muuttuu.”

Vaikka eroaminen ja erosta puhuminen nykyisin hyväksytään, pahoinpitelyn kohteena olemista ja siitä puhumista ei. Eroamisen voi käsittää aktiivisesti toimivan yksilön tietoiseksi päätökseksi ja valinnaksi. Väkivallan kohteena oleminen mielle- tään sitävästoin helposti irrationaaliseksi ja masokistiseksi: joko passiiviseksi pahoinpideltävänä olemiseksi tai järjestömäksi provosoinniksi. Siihen on vaikea liittää tietoisin elämänhallinnan kaltaisia kulttuurissamme arvostettuja ominaisuuksia.

”Sekin minua kummastutti, että ihmiset olivat hirveän myötätuntoisia kun ajattelivat, että lähdin lätkimään sen toisen naisen takia. Sanoin aina, että sillä ei ollu mitään tekemistä eron kanssa. Tämä teki minusta huonon ihmisen. Se on jännä, että uskottomuus eronsyynä olisi ollut hyväksyty. Se että en jaksanut, ei ollut.”

Masokismilla on perinteisestikin viitattu naiseen ja naisen seksuaalisuuteen. Myöhäisviktorianaanella ajalla muotoiltu masokismin diagnoosi kuvasi alunperin ihmisiä, jotka saavat seksuaalista mielihyvää tuskasta. Pian diagnoosi laajeni yleisemmäksi naisen psyyken määritelmäksi. Sen mukaan naisia kohdellaan kaltoin, koska he itse haluavat huonoa kohtelua.

Naisellinen masokismi tulkittiin välillä diagnoosina taantumukselliseksi ja poistettiin tautiluokituksista. Vuonna 1985 Yhdysvaltain psykiatriiliiton analytiikat päättivät kuitenkin ottaa sen uudelleen käyttöön. He määrittivät masokismiksi mm. uhrautuvan ja itsesyytöksiin taipuvaisen käytöksen. Psykiatrit tekivät siis siistin yhteenvedon naiseksi sosiaalistumisesta ja leimasivat prosessin paitsi sairaalloiseksi epätasapainoksi, myös persoonallisuushäiriöksi (ks. Faludi 1994, 372; Widiger 1987; Petrie, Giordano & Roberts 1992).

Naiseuden ja masokismin kytköksiä ylläpidetään edelleen tehokkaasti sekä kielissä että mielissä. Viimeaikoina yksi muodikkaimpia tapoja lanseerata naisellista masokismia on ollut läheisriip-

¹¹Adrienne Richin (1992, 331) mukaan rehellisyys ei ole ollut naisille tärkeä ominaisuus. Sen sijaan naisia on palkittu siveellisyydestä, uskollisuudesta, kuuliaisuudesta, vaikenemisesta ja valehtelemisestä. Vaikka valheet ovat olleet erilaisia eri aikoina, uskollisuus ja siveys ovat yleensä olleet tärkeämpiä kuin totuudellisuus. Naisuus tarkoittaa myös kykyä ottaa vastuuta ja huolehtia muista. Paula Caplanin (1984) mielestä masokismiksi nimitetty, naisille ominainen, toisten tarpeiden huomioiminen ja toisten puolesta uhrautuminen onkin itseasiassa pitkälle 'koulutettua' feminiinisyyttä kulttuurissamme (ks. myös Haug 1992 ja Massé 1992).

¹²Evelyn Hynynen Lasinyrkki (1994) on ajankohtainen esimerkki kärsimys- ja marttyyridraaman toimimisesta parisuhteessa. Kirjan kirjoittaja kertoo omaelämäkerrallisen tarinan väkivaltaisessa suhteessa elämisestä, miehen vuoksi kärsimisestä ja miehen terveeksi rakastamisyrityksestä. Teos on myös täynnä taidokasta itsensäsyylästä.

¹³Läheisriippuvuus voi joskus olla ongelma, mutta se on aika pitkälle myös arvottamis- ja määrittelykysymys, joka perustuu länsimaisen riippumattoman individinin ihailuun. Itseasiassa olemme riippuvaisia riippumattomasta yksilöstä, joka tekee valintatilanteissa henkilökohtaisia, tietoisia ja riippumattomia valintoja. Tämä liittyy teoreettisen järjestelmämme kykenemättömyyteen kohdata virtaavuuden, häilyvyyden ja keskeneräisyyden tiloja - ja läheistä suhdetta toiseen (Ks. Husso 1994).

puvuudesta¹³ puhuminen. Läheisriippuvuuden käsite yleistyi 1980-luvun lopulla, jolloin lääketieteelliset julkaisut määrittivät läheisriippuvuuden ihmissuhteiden sairaudeksi. Oire on se, että ihminen valitsee kemiallisista aineista riippuvaisen, väkivaltaisesti käyttäytyvän tai muuten häiriintyneen elämäkumppanin. Ihminen tarkoittaa tässä yhteydessä lähes aina naista: käsitettä hyödyntävistä kaupallisista markkinoista 85% on suunnattu naisille, ja käsitteenmäärittelyn malliesimerkkinä on alkoholistin vaimo. Läheisriippuvuutta sairastavia ei auta edes kumppanin vaihto, koska he tietten tahtoen, tai tiedostamattaan, itse valitsevat kumppaneikseen kärsimystä tuottavia väkivaltaisia ja alkoholisteja. Tämäkin ajatusmalli tukee myyttiä, jonka mukaan väkivallan kohteeksi joutuneet naiset ovat väkivaltaista kohtelua kaipaavia masokisteja.

SEKSUAALISUUDEN JA VÄKIVALLAN YHTEENKIETOUTUMINEN

Seksuaalisuuden ja väkivallan yhteenliittäminen on erityisen yleistä silloin, kun on kyse intiimistä väkivallasta. Idealisissa romansseissa sankari usein raiskaa sankarittaren, eikä tätä tekoa tulkita väkivallaksi, vaan ylitsepursuvan halun tulokseksi. Hyvänä esimerkkinä tästä on esimerkiksi Tauno Palon rooli Kaivopuiston kauniissa Reginassa. Elokuvan intiimeissä kohtauksissa väkivaltaisuus, hurjat ilmeet ja rajut liikkeet ovat koodisanoja halulle, seksuaalisuudelle ja intohimolle. Myös yleisö ymmärtää, että kyse ei ole raiskauksesta, vaan palavasta intohimosta (ks. Koivunen 1994, 149). Seksuaalisuuden ja väkivallan punos on paitsi yleinen, myös monimuotoinen ja monimutkainen. Sitä on vaikea kieltää, paeta tai poissellittää. Yhteenkietoutuman purkaminen on kuitenkin elintärkeää: romanttinen rakkaus on tappavaa niin kauan kuin 'intohimosta' ja 'rakkaudesta' murhataan, raiskataan ja pahoinpidellään.

Seksuaalisuuden, rakkauden ja väkivallan toisiinsa sekoittaminen on tehokas tapa puolustella

väkivaltaa. Yhdistelmän läpi intiimiväkivalta sekä esitetään että tulkitaan luonnollisena, eroottiseen ja romanttiseen rakkauteen kuuluvana, 'normaalien' - mustasukkaisuudeksi kutsuttujen - omistushalun ja vihan ilmausten valitettavana ylilyöntinä.

"Jälkikäteen se aina pyyteli anteeksi ja sanoi että ei koskaan enää tee tällaista. Hän vaan niin hirveästi rakastaa minua, että se tilanne ryöstäytyi käsistä. Eikä hän tekisi tällaista, jos minä olisin toisenlainen."

Intiimeissä suhteissa vihan ja 'rakkauden' ilmaukset saattavat olla niin päällekkäisiä ja sisäkkäisiä, että suhteen väkivaltaisuutta ei ole aina helppo edes tunnistaa, saati sitten tunnustaa. Tilannetta ei yhtään selkeytä se, että kulttuurissamme naisilta edellytetään yhtäältä väkivallattomuutta ja toisaalta miehisen väkivallan kunnioittamista ja ihailemista, tai ainakin sen luonnollisena ja väistämättömänä pitämistä. Miehisen vallan ja väkivallan erotisoimisen käänköpuoli on naisellisen kivun ja kärsimyksen seksuaalisointi. Siinä missä viriiliys, aggressiivisuus ja väkivalta yhdistetään miehen seksuaalisuuteen, tunteellisuus, huolehtivaisuus ja kivun ilmaukset ilmenevät naisen seksuaalisuuden luonnollisina - myös naiselliseksi masokismiksi kutsuttuina - osina. Naomi Wolfin mukaan naiseus on historiallisesti tarkoittanut sitä, että rakkaus satuttaa ja seksi voi tappaa. Rakkaus, seksi, kipu, syntymä ja kuolema ovat vuosisatoja kietoutuneet yhteen ja juurtuneet naisten tajuntaan. On vaikeaa mieltää naisellisena pidettyä ruumista, joka olisi kivusta ja kärsimyksestä täysin vapaa ja silti haluttava (Wolf 1990, 181; ks. myös Pagelow 1984).

Seksuaalisuuden ja väkivallan yhteenkietoutumisen luonnollisena esittämistä ovat omalta osaltaan tukeneet yleisten kokemusten nimissä kirjoittavat seksologit. Esimerkiksi Van de Velde julisti jo 1930-luvulla, että molemmat sukupuolet haluavat seksisuhteissaan tuntea miehisen voiman ja vallan, joka ilmenee joko väkivaltana tai naisen absoluuttisena omistamisena. Siinä missä kivun tuottaminen naiselle on miehisen seksuaa-

lisen nautinnon 'normaali' ainesosa, myös naisten 'normaali' tapa voihtia seksuaalisesta nautinnosta voi millä rahansa hetkellä vaikuttaa kivun ilmaukselta (de Velde 1930, 158-159).

Tämä asenne ei ole menneen talven lumia edes tutkimuksissa. Vielä yhdeksänkymmentäluvulla Alex Comfort muistuttaa *The Joy of Sex* -bestsellerissään herkeämättä, että aggressio ja väkivalta ovat olennaisia kiihottavia elementtejä erityisesti miesten seksuaalisessa nautinnossa. Ne jotka eivät vielä ole oivaltaneet, että väkivalta voi olla hellyyttä ja hellyys väkivaltaa, Comfort luokittelee joko seksuaalisesti kokemattomiksi tai 'ei tosi rakastavaisiksi' (Comfort 1991, 98-99).

TOISEN KIELTÄMINEN JA VASTAVUOROISUUDEN POISSULKEMINEN

Väkivallan ja seksuaalisuuden liitto esitetään seksologien teksteissä ongelmallisena lähinnä silloin, kun väkivallan kiihottavuus aiheuttaa syyllisyyden tunteita. Näissäkin tapauksissa huomion keskipiste ei ole väkivalta eikä aggressiivinen käytös. Sen sijaan ongelmaksi nousee intiimiys ja läheisyys: toisen ihmisen tunteiden ja halujen sensitiivinen huomioiminen vähentää aggressiivista käytöstä, ja samalla myös seksuaalisia haluja¹⁴. Riittävän kiihotustilan aikaansaaminen edellyttää siten paitsi kovempiä ärsykeitä, myös läheisyyden kieltämistä - erillisyyttä ja emotionaalista etäisyyttä.

Erillisyyden ylläpitäminen tarkoittaa muun muassa sitä, että joidenkin on löydettävä seksuaalinen tyydytyksensä mieluummin aggressiivisesti

hallitsemalla kuin läheisyydestä: heidän on kieltävä riippuvuutensa objektiivomalla partnerinsa. Tällainen vastavuoroisuuden korvaava 'täydentävyys', joka usein ylläpitää miehistä erillisyyttä ja naisellista mukautuvaisuutta, on Jessica Benjaminin (1989) mukaan tavallista myös niinsanotuissa 'normaaleissa' parisuhteissa. Se luo omalta osaltaan kaikupohjaa myös intiimiä väkivaltaa peitteleville myyteille: hallitseville ja kontrolloiville mustasukkaisille miehille ja mukautuvaisille vallan näyttöä ja käyttöä kaipaaville naisille.

Kulttuurissamme myös miehen romanttinen ja eroottinen haluttavuus perustuu osaltaan sille, että hän kykenee pakenemaan feminiinistä dominanssia.¹⁵ Hallitsevuus, erillisuus ja emotionaalinen etäisyys maksimoi siten sekä miehen viehättävyyttä että häneen liittyvää haastetta. Monet naiset ovat myös käytännössä taipuvaisia ihastumaan ja rakastumaan aikakautemme ihannoimiin 'omien polkujensa kulkijoihin' - vastavuoroisuutta pakeneviin riippumattomiin individeihin. Tällaisen miehen he haluavat kesyttää omakseen rakkaudella.

"Piaan olivat aina vedonneet jännittävät miehet. Arlenen tapaan hänkin oli ennen avioliittoon kihloissa mukavan ja turvallisen pojan kanssa, mutta jotain jäi uupumaan, ehkä vaikeudet"
(Anna 5.12.1994)

Mustasukkaisuus ja masokismimyyttien purkaminen edellyttää paitsi yksilöiden halua myös yksityiselämän valtasuhteiden muuttumista (ks. de Beauvoir 1949). Muutoksia jarruttavat poliittisten ja taloudellisten rakenteiden lisäksi idealisoidut mielikuvat romanttisesta rakkaudesta (ks.

¹⁴Bach ja Goldberg (1983, 272-274) viittaavat aggressiivisuuden aiheuttaman syyllisyyden yhteydessä naimisissa olevien miesten impotenssiin, joka ei tunnu vaivaavan prostituoitujen kanssa. Heidän mukaansa impotenssi 'poistuu', koska miesten ei tarvitse pelätä itseään. He voivat käyttäytyä aggressiivisesti ja pyytää seksuaalisia palveluksia pelkäämättä insensitiivisyytään tai karkeuttaan. Toisin sanoen heidän ei tarvitse huomioida toista ihmistä.

¹⁵Ks. myös Giddens (1992, 156): *Why can't good men be sexy, Why can't a sexy men be good.*

esim. Segal 1990, Oakley 1984). Demokraattisilla periaatteilla ei ole sijaa intiimeissä suhteissa niin kauan kuin naisten romanttisen rakkauden objekti on dominoiva ja pettymyksiä tuottava. Butlerin (1990) mukaan identiteetin omaksuminen merkitsee samaistumista sukupuolta koskeviin mielikuviiin. Ellemme voi rakentaa muita kuin heteroseksuaaliseen sukupuolijärjestelmään ankuroituneita fantasiaita, emme voi kuvitella myöskään muunlaista seksuaali- ja sukupuolijärjestelmää. Tässä on pohjimmiltaan kysymys vallasta.¹⁶ Sukupuoleen ja seksuaalisuuteen liittyvillä sisäistetyillä mielikuvilla on siten keskeinen merkitys intiimeissä suhteissa: yksilöiden omat, identiteettiin ja minuuteen liittyvät jännitteet, ristiriidat, ja toiseuden pelot¹⁷ siirtyvät parisuhteissa yksilöiden väliseksi dynamiikaksi.

INTIIMIN VÄKIVALLAN LÄHEISYYS JA NÄKYMÄTTÖMYYS

Mustasukkaisuudesta ja masokismista puhuminen ovat tapoja luonnollistaa, erotisoida ja seksualisoida alistamista ja alistumista. Vaikenemisen, nimeämisen ja näkyväksitekemisen tavoilla on moninaiset vuorovaikutuksensa paitsi kieliimme, myös mieliimme. Siinä missä hämmennys ja häpeä vaientavat intiimiä väkivaltaa koskevan keskustelun, mustasukkaisuus- ja masokismimyytit luonnollistavat sekä esiin nousevat ongelmat että olemassaolevat valtasuhteet. Sisäistetyt puhetaivat, myytit ja narratiivit vaikuttavat myös sukupuolisuuteen, seksuaalisuuteen ja väkivaltaan liittyviin asenteisiin ja tuntemuksiin - ne ohjailevat sitä, mitä tunnemme¹⁸, tahdomme ja haluamme. Samalla tietoisten ja tiedostamattomien mieliku-

vien yhteentörmäykset, katkokset ja sekoittumiset aiheuttavat ristiriitaisia, hämmäntäviä hetkiä, jotka vaikeuttavat väkivallan läsnäolon tunnistamista ja tunnustamista.

Niin kauan kuin parisuhteita ja seksuaalielämää tarkastellaan yksityisinä, muusta elämästä ja ympäröivästä todellisuudesta irrallisina asioina, yksityiselämän valtasuhteet pysyvät näkymättöminä. Myös vallankäytön eri muodot näyttävät sekä itsestäänselvästi sukupuolisuhteisiin kuuluvilta että myös ainutkertaisilta, omaan parisuhteeseen aivan erityisellä tavalla liittyviltä. Jopa perinteisten sukupuoliroolien mukaiset käyttäytymiset ja ratkaisut nähdään helposti paitsi luonnollisina myös yksilöllisinä ja vapaaehtoisina. Kun parisuhde koetaan ja määritellään pikemminkin yksityiseksi ratkaisuksi kuin sosiaalisesti instituutioiksi määrättyine säännönmukaisuuksineen, jää yksilö yksin vastuuseen seurauksista.

Perheen sisäiset ja sukupuolten väliset valtasuhteet ovat kuitenkin myös yhteiskunnallisesti funktionaalisia. Totunnaiset hallintajärjestelmät ja toimintatavat edellyttävät määrätynlaisia miehen ja naisen, ja aikuisen ja lapsen välisiä valtasuhteita (ks. Foucault 1980). Yksityiselämän demokratisoi(tu)misella on siten varsin laajat ja syväiset vaikutukset. Vaikka intiimeissä suhteissa toimivaa valtaa ja väkivaltaa ei voida palauttaa makrotason valtarakenteisiin, eikä päinvastoin, miehenä ja naisena olemisen tyylit: arvostukset, asenteet, eleet ja liikkeet jäsenyvä ja merkityksellistyvät pitkälti juuri mikrotasolla - läheisissä ihmissuhteissa.

¹⁶ Myös Giddens on huomauttanut, että se, miten demokraattiset periaatteet suhteutuvat/rakentuvat seksuaaliseen kokemukseen, on seksuaalisen emansipaation kysymyksen olennainen osa (ks. Giddens 1992, 194: *Democracy is dull, sex is exiting*).

¹⁷ Benjaminin (1989, 55) mukaan väkivallan ja dominanssin juuret ovat itsen ja 'toisen' välisen jännitteen häiriössä.

¹⁸ Giddensin (1992, 195) mukaan tunteista tulee monella tapaa elämänpoliittinen kysymys myöhäismodernissa. Erityisen tärkeitä tunteet ovat seksuaalisuuden alueella - kommunikaationa, sopimuksina ja vuorovaikutuksena.

KIRJALLISUUS

- Alberoni, Francesco 1993: *Rakastuminen*. Otava,Helsinki.
- Bach, George & Coldberg, Herb 1983: *The Creative Aggression: The Art of Assertive Living*. Anchor, New York.
- Bart, Pauline ja Moran, Eileen (ed.) 1993: *Violence Against Women: The Bloody Footprints*. SAGE, London.
- Barthes, Roland 1973: *Mythologies*. Paladin, London.
- Barthes, Roland 1994: *Mytologioita*. Gaudeamus, Tampere.
- de Beauvoir, Simone 1972/1949: *The second Sex*. Penguin, Harmondsworth.
- Benedict, Ruth 1976: *Kulttuurin muodot*. WSOY, Porvoo.
- Benjamin, Jessica 1989: *Bonds of Love. Psychoanalysis, Feminism and the Problem of Love*. Pantheon Books, Toronto.
- Butler, Judith 1990: *Gender Trouble: Feminism and Subversion of Identity*. Routledge, London.
- Caplan, Paula 1984: *The Myth of Woman's Masochism*. The American Psychologist 39:130-139.
- Caputi, Jane 1993: The Sexual Politics of Murder. Teoksessa Bart P. ja Moran E. (ed.): *Violence Against Women. The Bloody Footprints*. SAGE, London.
- Comfort, Alex 1991: *The Joy of Sex: The Gourmet Guide to lovemaking in the nineties*. Bocket Books, New York.
- Duncombe, Jean & Marsden, Dennis 1993: *Love and Intimacy: The Gender Division of Emotion and Emotion Work*. Sociology 27:2:221-241.
- Elias, Norbert 1978: *The History of Manners. The Civilizing Process*. Pantheon Books, New York.
- Faludi, Susan 1994: *Takaisku. Julistamaton sota naisia vastaan*. Kääntöpiiri, Helsinki 1994.
- Firestone, Shulamit 1972: *The Dialectic of Sex*. Paladin, London.
- Frazer, Elizabeth, Hornsby, Jennifer ja Lovibond, Sabina (ed.) 1992: *Ethics: A Feminist reader*. Blackwell, Cambridge.
- Foucault, Michel 1980: *The History of Sexuality*. Vol I: An Introduction. Vintage, New York.
- Giddens, Anthony 1992: *The Transformation of Intimacy. Sexuality, Love and Eroticism in Modern Societies*. Polity Press, Cambridge.
- Goldman, Emma 1992: *Jealousy: Causes and Possible Cure*. Teoksessa Frazer E., Hornsby J. ja Lovibond S. (ed.): *Ethics: A Feminist Reader*. Blackwell, Cambridge.
- Haug, Frigga 1992: *Beyond Female Masochism*. Verso, London.
- Heinämaa, Sara & Näre, Sari (toim.) 1994: *Pahan tyttäret. Sukupuolitettu pelko, viha ja valta*. Gaudeamus, Helsinki.
- Heinämaa, Sara 1995: *Sukupuoli, valinta ja tyyli. Huomautuksia Butlerin ja Beauvoirin ongelmanasettelun yhteyksistä*. Tiede & Edistys 20: 1:30-43.
- Hillier, Lynne 1995: *How language Betrays Us. Explaining Violence Against Women in the 1990's*. Feminism and Psychology 5:1:118-125.
- Husso, Marita 1994: Abjekti. Teoksessa Eräsääri, Risto & Jokinen, Eeva (toim.) *Näkymätön käsite*. Jyväskylän yliopiston yhteiskuntapolitiikan laitoksen työpapereita No. 88.
- Hynynen, Evelyn 1994: *Lasinyrkki*. WSOY Juva.
- Jackson, Stevie 1993: *Even Sociologist Fall in Love: an Exploration in the Sociology of Emotions*. Sociology 2:201-221.
- Jones, Ann 1994: *Next Time She'll Be Dead: Battering and How to Stop It*. Beacon Press Boston.
- Kasanen, Tuula & Pakarinen, Jukka 1994: Arlene ja Pia: vaikean rakkauden toipilaat. *Anna* 5.12.1994 s.4-7.
- Kirkwood, Catherine 1993: *Leaving Abusive Partners. From the Scars of Survival to the Wisdom of Change*. SAGE, London.
- Koivunen, Anu 1994: ”Mä tahtoisin olla hyvä, mutta mä osaan olla vain paha!” Romantiikka ja väkivalta Tauno Palon tähtikuvassa. Teoksessa Heinämaa, Sara ja Näre, Sari (toim.) *Pahan tyttäret. Sukupuolitettu pelko, viha ja valta*. Gaudeamus, Helsinki.
- Kontula, Osmo & Koskela, Kaj 1991: *Mustasukkaisuus ja terveys*. Sosiaali- ja terveyshallitus. Raportteja 14/91. VAPK, Helsinki.

- Kristeva, Julia 1993: *Puhuva subjekti*. Gaudeamus, Helsinki.
- Liukkonen, Marjo 1992: *Tappava rakkaus*. Julkaisematon pro gradu -työ. Lapin yliopisto
- Luhmann, Niklas 1986: *Love as Passion*. Polity Press, Cambridge.
- Lundgren, Eva 1991: *Väldets normaliseringsprocess. Två parter - två strategier*. ROKS-rapport
- Lundgren, Eva 1992: *Gud och alla andra karlar. En bok om kvinnomisshandlare*. Natur och kultur, Stockholm.
- Marleau-Ponty, Maurice 1962: *The Phenomenology of Perception*. Routledge, New York.
- Massé, Michelle 1992: *In the Name of Love. Women, Masochism and the Gothic*. Cornell University Press, London.
- Näre, Sari 1994: Pakenevat prinssit. Naisvihaajan muotokuvia. Teoksessa Heinämaa, Sara ja Näre, Sari (toim.) *Pahan tyttäret. Sukupuolitettu pelko, viha ja valta*. Gaudeamus, Helsinki.
- Oakley, Ann 1984: *Taking It Like a Woman*. Jonathan Cape, London.
- Pagelow, Mildred Daley 1984: *Family Violence*. Praeger, New York.
- Petrie, Joan, Giordano, Jeffrey & Roberts, Cleora 1992: *Characteristics of Women Who Love Too Much*. *Affilia* 7:1:7-20.
- Rich, Adrienne 1992: Women and Honor: Some Notes on Lying. Teoksessa Frazer, E., Hornsby, J. ja Lovibond S. (ed.): *Ethics: A Feminist Reader*. Blackwell, Cambridge.
- Segal, L. 1990: *Changing Masculinities, Changing Men*. Virago, London.
- de Velde, Van 1930: *Ideal Marriage: It's Physiology and Thechnique*. Random House, New York.
- Widiger, Thomas 1987: *The Self-Defeating personality Disorder*. *Journal of Personality Disorders* 1:2:157-9.
- Wolf, Naomi 1990: *The Beauty Myth*. Chatto & Windus Limited, London.

In this article, I deal with jealousy and masochism as ways of explaining intimate violence. The starting points of my study are the experiences and emotions of battered women. I was inspired to consider jealousy and masochism by battered women's stories - by the ways they talk about jealousy and masochism when they try to explain and understand the intimate violence they have experienced.

In my article, I try to find out how intimacy and sexuality in cases of heterosexual love relationships affect the ways we feel, understand and talk about intimate violence. I think that jealousy and masochism related to intimate violence are not only easy explanations and habits of talking, but also unconscious internalised images. Following Barthes, I think that jealousy and masochism are myths. When the space of violence is an intimate relationship, myths about jealous men and masochistic women hide the presence of violence, and make bursts of violence look like essential, natural, simple and self-evident parts of erotic and romantic love relationships.

Kirjoittaja on YTM ja toimii Suomen Akatemian tutkijana Jyväskylän yliopiston filosofian ja yhteiskuntatieteiden laitoksessa (PL 35, 40351 JKL)

Marita Husso